

CZU: 343.58

CRUZIMEA FAȚĂ DE ANIMALE: ANALIZĂ DE DREPT PENAL*Serghei BRÎNZA, Vitalie STATI**Universitatea de Stat din Moldova*

Studiul de față reprezintă o primă încercare de analiză a infracțiunii de cruzime față de animale, prevăzute la art.222¹ din Codul penal. Este identificat obiectul juridic special al acestei infracțiuni – relațiile sociale cu privire la atitudinea umană față de animale. Se relevă că obiectul material al infracțiunii prevăzute la art.222¹ din Codul penal îl reprezintă orice animale care posedă sistem nervos și care sunt capabile să simtă durerea sau suferința. Se stabilește deosebirea dintre cele două modalități normative ale faptei prejudiciabile prevăzute la art.222¹ din Codul penal – tratarea cu cruzime a animalelor și torturarea animalelor. Sunt analizate cele două urmări prejudiciabile ale infracțiunii prevăzute la art.222¹ din Codul penal – durerea sau suferința animalului și mutilarea sau moartea animalului. Se ajunge la concluzia că latura subiectivă a infracțiunii în cauză se caracterizează prin intenție directă sau indirectă. Se stabilește că subiectul infracțiunii prevăzute la art.222¹ din Codul penal este persoana fizică responsabilă care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani. Sunt examinate circumstanțele agravante consemnate la lit.a)-c) alin.(2) art.222¹ din Codul penal. Este supusă analizei conexitatea dintre infracțiunea prevăzută la art.222¹ din Codul penal și alte fapte penale sau contravenționale. Se propune operarea unor amendamente în acest articol și în art.157 din Codul contravențional, pentru a se asigura respectarea cerințelor de accesibilitate și previzibilitate a legii care derivă din art.22 și 23 din Constituție.

Cuvinte-cheie: *animal, cruzime față de animale, tratare cu cruzime a animalelor, torturarea animalelor, mutilarea animalelor, faptă săvârșită în public, faptă săvârșită în prezența minorilor, persoană responsabilă de îngrijirea, protecția și bunăstarea animalelor, de dresarea sau de acordarea asistenței medicale veterinare, motive sadice.*

CRUELTY TOWARDS ANIMALS: A CRIMINAL LAW ANALYSIS

This study is a first attempt to analyze the offence of cruelty towards animals, set out in art.222¹ of the Penal Code. In this regard, there is established that the social relationships concerning the human attitude towards animals represent the special legal object of the offence in question. It is underlined that animals which possess a nervous system and are capable of feeling pain or suffering are the material object of the same offence. There is also framed the distinction between the two normative modalities of the prejudicial act provided by art.222¹ of the Penal Code, accordingly between the act of ill-treatment of animals and the act of animal torture. The two prejudicial consequences of the offence – the pain or suffering of the animal and the mutilation or death of the animal – as referred to in art.222¹ of the Penal Code, are analyzed as well. It is concluded that the subjective side of the offence set out in art.222¹ of the Penal Code is determined by direct or indirect intention. It is established that the subject of this offence is the liable natural person who reached the age of 16 at the time of the offence commission and the aggravating circumstances of the offence specified in let. a)-c) par. (2) art.222¹ of the Penal Code are examined. The possible connections between the offence provided for in art.222¹ of the Penal Code and other acts of criminal or administrative nature are also analysed. As a result, in order to ensure the compliance with the provisions of accessibility and predictability of the law, which derives from articles 22 and 23 of the Constitution, it is recommended to include a series of amendments in art.222¹ of the Penal Code and art.157 of the Contravention Code.

Keywords: *animal, cruelty towards animals, ill-treatment of animals, animal torture, mutilation of animals, act committed in public, act committed in the presence of minors, person responsible for the care, protection and welfare of animals, for training or providing veterinary care; sadistic motives.*

Introducere

Prin Legea nr.157 din 26.07.2018 pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova nr.985/2002 [1], Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM) a fost completat cu art.222¹ „Cruzimea față de animale”. Conform acestui articol, tratarea cu cruzime sau torturarea animalelor, care a cauzat mutilarea ori moartea acestora, se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 la 750 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 100 la 180 de ore, sau cu închisoare de până la 1 an (alineatul (1)); aceleași fapte săvârșite a) în public sau în prezența minorilor, b) de o persoană responsabilă de îngrijirea, protecția și bunăstarea animalelor, de dresarea sau de acordarea asistenței medicale veterinare, c) din motive sadice, se pedepsesc cu amendă în mărime de la 750 la 1350 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de la 1 la 3 ani (alineatul (2)).

În Nota informativă la proiectul care a stat la baza legii în cauză găsim următoarele argumente în susținerea incriminării faptei de cruzime față de animale: „Comportarea crudă cu animalele, potrivit lit.h) art.40 al Legii nr.439 din 27.04.1995 a regnului animal [2] (în continuare – Legea nr.439/1995 – *n.a.*), este pasibilă, după caz, de răspundere penală sau contravențională. Cazurile, semnalate prin petiții de cetățeni și mediatizate de mass-media, de ucidere cu cruzime a animalelor, indică asupra necesității intervenirii în legea penală pentru a asigura protecția animalelor. Tratarea cu cruzime a animalelor este încriminată în legislația penală a unor state precum: Lituania, Letonia, Bulgaria, Cehia, Franța, Ungaria etc.” [3]

Sub aspectul dreptului penal comparat, fapta de cruzime față de animale este incriminată, de asemenea, în legile penale ale: Canadei; Confederației Elvețiene; Federației Ruse; Regatului Danemarcei; Regatului Spaniei; Regatului Suediei; Regatului Thaiandei; Regatului Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord; Republicii Austria; Republicii Algeriene Democratice și Populare; Republicii Belarus; Republicii Costa Rica; Republicii Côte d'Ivoire; Republicii Croația; Republicii Estonia; Republicii Federale Germania; Republicii Federale Nigeria; Republicii Finlanda; Republicii Georgia; Republicii Haiti; Republicii Indonezia; Republicii Islamice Afghanistan; Republicii italiene; Republicii Kazahstan; Republicii Kârgâze; Republicii Macedonia de Nord; Republicii Polone; Republicii San Marino; Republicii Slovace; Republicii Slovenia; Republicii Sudan; Republicii Turcia; Republicii Vanuatu; României; Statelor Unite ale Americii; Statului Israel; Ucrainei etc.¹

Printre factorii importanți care atestă condiționalitatea socială a incriminării faptei de cruzime față de animale se numără nu doar exemplul pozitiv al altor state, ci și instrumentele cu vocație internațională din care rezultă oportunitatea stabilirii răspunderii penale pentru o astfel de faptă: Convenția europeană privind protecția animalelor de fermă, adoptată la Strasbourg la 10.03.1976 [4]; Convenția europeană pentru protecția animalelor pentru sacrificare, adoptată la Strasbourg la 10.05.1979 [5]; Convenția europeană pentru protecția animalelor vertebrate utilizate în experimente și alte scopuri științifice, adoptată la Strasbourg la 18.03.1986 [6]; Convenția europeană pentru protecția animalelor de companie, adoptată la Strasbourg la 13.11.1987 [7]; Convenția europeană privind protecția animalelor în timpul transportului internațional, adoptată la Paris la 13.12.1968 [8]; Directiva 98/58/CE a Consiliului Uniunii Europene din 20.07.1998 privind protecția animalelor de fermă [9]; Directiva 1999/22/CE a Consiliului Uniunii Europene din 29.03.1999 privind animalele sălbatice din grădini zoologice [10]; Directiva 2010/63/UE a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene din 22.09.2010 privind protecția animalelor utilizate în scopuri științifice [11]; Regulamentul (CE) nr.1099/2009 al Consiliului Uniunii Europene din 24.09.2009 privind protecția animalelor în momentul uciderii [12]; Regulamentul (UE) nr.576/2013 al Parlamentului European și al Consiliului Uniunii Europene din 12.06.2013 privind circulația necomercială a animalelor de companie și de abrogare a Regulamentului (CE) nr.998/2003 [13] etc.

Oportunitatea prevederii în legea penală autohtonă a răspunderii pentru cruzimea față de animale o confirmă și următoarea trăsătură a art.222¹ CP RM: bidirecționarea vectorului de prevenire a infraționalității. În primul rând, acest articol urmărește prevenția generală și cea specială a cruzimii față de animale. În al doilea rând, scopul art.222¹ CP RM este cel de prevenție generală a infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei, precum și a infracțiunilor contra ordinii publice și securității publice, asociate cu violența sau cruzimea deosebită față de alte persoane. Lui Pitagora îi sunt atribuite cuvintele: „Celui care ucide calm un animal nu-i este dificil să omoare un om”. Din această perspectivă, răspunderea penală pentru cruzimea față de animale este condiționată socialmente și reprezintă un mijloc important atât de prevenire a săvârșirii acestei infracțiuni, cât și de prevenire a comiterii unor infracțiuni mai grave. Subestimarea pericolului social al cruzimii față de animale ar putea contribui la răspândirea violenței și a cruzimii în forme mai grave.

Argumentul principal în favoarea incriminării faptei de cruzime față de animale l-ar reprezenta legătura cauză-efect dintre violența împotriva animalelor și violența împotriva persoanelor: Luke Woodham, care și-a omorât mama și doi colegi de clasă, înainte de aceasta a supus la rele tratamente și a ucis propriul câine. El a

¹ Cel puțin pentru dispoziția de la alin.(1) art.222¹ CP RM, ca model reglementar a servit, cel mai probabil, dispoziția de la alin.(1) art.259 din Codul penal al Republicii Georgia* („Cruzimea față de animale, care a dus la moartea sau mutilarea acestora, ori torturarea animalelor”), precum și de la alin.1 art.245 din Codul penal al Federației Ruse** („Tratamentul cu cruzime al unui animal fie pentru a-i provoca dureri și (sau) suferințe, fie din motive huliganice, fie din interes material, care a dus la moartea sau mutilarea acestuia”).

* *Criminal Code of Georgia*. [Accesat: 03.09.2019] Disponibil: <https://matsne.gov.ge/en/document/download/16426/157/en/pdf>

** *Уголовный кодекс Российской Федерации*. [Accesat: 03.09.2019] Disponibil: pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody&nd=102041891

scris în agendă cum a ars de viu câinele și cum îl delecta urletul de agonie al acestuia. Andrew Golden a împușcat câini străini și propriul câine, înainte de a-și ataca colegii de clasă [14]. Albert DeSalvo (supranumit „Strangulatorul din Boston”), care a omorât 13 femei, în adolescență prindea câini și pisici, trăgând în ele cu săgeți. Ucigașul în serie Jeffrey Dahmer aduna câini, pisici și broaște și le înfîgea țărushi în cap. Elevii din Columbine, Eric Harris și Dylan Klebold, care au omorât 13 persoane și au rănit alte 24 de persoane, înainte de aceasta le-au povestit colegilor de clasă cum mutilau animale [15, p.107].

După V.S. Miroșnicenko, „tratamentul aplicat animalelor este un aspect important al activității umane, afectând interesele și sentimentele multor oameni, reflectându-se asupra vieții morale, sociale și economice a societății. Cruzimea față de animale contribuie la formarea la făptuitori a sentimentului de indiferență în raport cu suferința unor ființe vii, generează agresivitate și violență față de ceilalți. Aceasta afectează conștiința atât a persoanelor care comit o astfel de faptă, cât și a persoanelor care sunt martori ai cruzimii față de animale. Psihologia și criminologia modernă relevă în mod convingător interdependența dintre manifestările de cruzime față de animale și violența îndreptată împotriva oamenilor” [16, p.3]. În opinia lui V.N. Kitaeva, pericolul social al cruzimii față de animale este condiționat de următoarele aspecte: animalelor supuse cruzimii li se cauzează durere și suferință; conștiința subiectului infracțiunii se orientează spre aplicarea violenței asupra persoanelor; la subiecții adolescenți cu principii morale inconstante se formează dependența de actele de violență, ceea ce contribuie la dezvoltarea la ei a unor instincte josnice; sănătatea psihică a martorilor este afectată prin apariția stărilor de stres și a tulburărilor mentale [17, p.66].

Toate acestea ne permit să afirmăm că infracțiunea prevăzută la art.222¹ CP RM îndeplinește criteriile stabilite pentru incriminarea unei fapte: 1) prezența unui pericol social sporit; 2) recunoașterea de către societate a faptului că manifestarea cruzimii față de animale nu este conformă cu standardele etice și cu normele de comportament general acceptate; 3) oportunitatea de prevenire și combatere a unor astfel de manifestări pe calea aplicării, *inter alia*, a legii penale.

Rezultate și discuții

Fapta de cruzime față de animale este incriminată în art.222¹ CP RM într-o variantă-tip și o variantă agravată.

Cruzimea față de animale în varianta-tip este incriminată la alin.(1) art.222¹ CP RM: tratarea cu cruzime sau torturarea animalelor care a cauzat mutilarea ori moartea acestora.

La rândul său, cruzimea față de animale în varianta agravată este incriminată la alin.(2) art.222¹ CP RM, presupunând că infracțiunea prevăzută la alineatul (1) este săvârșită:

- a) în public sau în prezența minorilor;
- b) de o persoană responsabilă de îngrijirea, protecția și bunăstarea animalelor, de dresarea sau de acordarea asistenței medicale veterinare;
- c) din motive sadice.

Articolul 222¹ a fost inclus de legiuitor în Capitolul VIII „Infracțiuni contra sănătății publice și conviețuirii sociale” din Partea specială a Codului penal. Aceasta înseamnă că relațiile sociale cu privire la sănătatea publică și conviețuirea socială constituie *obiectul juridic generic* al infracțiunii de cruzime față de animale.

Putem distinge următoarele trei tipuri de infracțiuni prevăzute în Capitolul VIII al Părții speciale a Codului penal: a) infracțiuni contra sănătății publice; b) infracțiuni legate de traficul de droguri, etnobotanice, analogi sau precursori ai acestora; c) infracțiuni care aduc atingere unor relații de conviețuire socială. Infracțiunea prevăzută la art.222¹ CP RM se încadrează în cel de-al treilea tip.

Cu adevărat, infracțiunea în cauză afectează relațiile de conviețuire socială. În acest plan, E.V. Bogatova opinează: „Încalcând normele care determină relația dintre oameni și animale, făptuitorul ignoră astfel regulile generale de conviețuire socială cu privire la atitudinea umană față de creaturile mai vulnerabile” [18]. La rândul său, A.A. Malinovski relevă: „Problema constă în aceea că legea penală nu consideră animalele victime ale infracțiunilor. Prin urmare, în cazul cruzimii față de animale se aduce atingere moralității publice, ale cărei norme interzic tratamentul cu cruzime al animalelor” [19]. Achiesând la aceste opinii, menționăm că relația dintre oameni și animale a evoluat de la apariția vieții pe pământ și continuă să evolueze până în prezent. Animalele sălbatice, cele domesticite și cele de companie sunt însoțitori ai omului, reprezintă o parte a vieții sale, aducând nu doar beneficii, ci și emoții pozitive. Cu toate acestea, cu regret, tratamentul acestor viețuitoare nu este în toate cazurile uman și nu întotdeauna respectă standardele etice. Cruzimea față de animale este o faptă care încalcă în mod grosolan normele etice și care dăunează relațiilor de conviețuire socială. Tocmai din necesitatea manifestării unei atitudini umane față de animale și a ocrotirii conștiinței morale a societății, în art.222¹ CP RM a fost stabilită răspunderea pentru cruzimea față de animale.

Totodată, suntem de acord cu R.B. Osokin și A.V. Cibizov care opinează că relațiile de conviețuire socială nu sunt afectate în cazul unor cutume acceptate de majoritatea membrilor societății: „De exemplu, se obișnuiește ca racii să fie gătiți prin coborârea lor de vii în lichidul care fierbe. Conviețuirea socială ca obiect de apărare penală nu este afectată nici atunci când o stridie vie aparținând familiei crustaceelor bivalve este udată cu suc de lămâie și mâncată într-o unitate de alimentație publică în prezența a numeroase persoane” [20]. Pe bună dreptate, în categoria de manifestări de conviețuire socială sunt incluse, printre altele, diferite atitudini de bună-cuviință și comportament „civilizat”, formate sub presiunea grupului. Specificul comun al acestor atitudini este faptul că ele depind mai mult de uzanțe decât de morală sau de drept; ele se formează treptat, spontan și nu sunt creația imediată a unei organizații.

După ce am stabilit obiectul juridic generic al infracțiunii prevăzute la art.222¹ CP RM, este necesar să identificăm obiectul juridic special al acesteia.

Din punctul de vedere al lui N.Iu. Filatova, obiectul juridic special al infracțiunii de cruzime față de animale îl formează „moralitatea publică în domeniul tratamentului uman al animalelor” [21]. E.V. Bocearov consideră că acest obiect îl constituie „relațiile sociale în domeniul bunăstării animalelor” [22]. După A.V. Maslova, obiectul juridic special al infracțiunii de cruzime față de animale îl formează „moralitatea publică și relațiile sociale în domeniul bunăstării animalelor” [23].

Organizația Mondială pentru Sănătatea Animalelor (OIE) – care este o organizație interguvernamentală responsabilă de îmbunătățirea sănătății animale în lume – a oferit următoarea definiție a bunăstării animalelor: „Bunăstarea animalelor înseamnă starea fizică și psihică a unui animal în raport cu condițiile în care acesta trăiește și moare. Un animal este în bună stare dacă este sănătos, se bucură de confort, este bine hrănit, se află în siguranță, poate să-și manifeste comportamentul înăscut (natural) și nu suferă din cauza unor stări neplăcute, precum durere, frică și stres” [24]. OIE stabilește „cinci libertăți fundamentale” care derivă din conceptul de bunăstare a animalelor: 1) libertatea față de senzațiile de foame și de sete; 2) libertatea față de disconfort; 3) libertatea față de durere și boală; 4) libertatea de a-și exprima comportamentul natural; 5) libertatea față de teamă și stres [25]. Un animal în bună stare este un animal care dispune de toate aceste „cinci libertăți fundamentale”.

Totuși, este dificil a stabili derivația bunăstării animalelor, ca valoare socială specifică, din conviețuirea socială, ca valoare socială fundamentală. Bunăstarea animalelor constituie doar unul dintre aspectele ce caracterizează valoarea socială specifică apărută împotriva infracțiunii prevăzute la art.222¹ CP RM. Considerăm că atitudinea umană față de animale reprezintă o astfel de valoare socială specifică. Această supoziție o confirmă definiția formulată în pct.2 din proiectul Regulamentului privind întreținerea animalelor de companie și fără stăpân în municipiul Chișinău: prin „atitudine umană față de animale” se înțelege „acțiunile care corespund cerințelor de protecție a animalelor împotriva tratamentului crud și presupun o atitudine binevoitoare față de animale, contribuție la bunăstarea lor, îmbunătățire a calității vieții lor etc.” [26]. O altă confirmare a viziunii noastre o constituie poziția exprimată de K.P. Semionov: „În ceea ce privește animalele, relațiile sociale sunt posibile doar între persoane. Astfel de relații pot apărea și se pot desfășura, printre altele, cu privire la animale. Altfel spus, animalele pot reprezenta obiectul unor relații între persoane. Mai bine zis, nu animalele în sine constituie obiectul acestor relații, ci tratamentul acestora din partea unor persoane. Astfel de relații interumane pot avea un caracter uman sau inuman, acesta fiind condiționat de conținutul respectivelor relații, care a apărut sub formă de exprimare a opiniei personale a fiecărui participant la relațiile în cauză cu privire la tratamentul uman sau inuman al animalelor” [27].

De bună seamă, tratamentul uman al animalelor este unul dintre indicatorii unei societăți civilizate, dar și unul dintre aspectele conviețuirii sociale. Atitudinea unui individ față de animale reflectă pe deplin calitățile sale morale, iar cultura tratamentului de către oameni a „fraților noștri mai mici” este un indicator al nivelului de evoluare a societății în ansamblul său. În concluzie, *obiectul juridic special* al infracțiunii prevăzute la art.222¹ CP RM îl formează relațiile sociale cu privire la atitudinea umană față de animale.

În alt context, menționăm că, de regulă, infracțiunea analizată nu are victimă². În toate cazurile infracțiunea de cruzime față de animale are obiect material.

Din dispoziția de la alin.(1) art.222¹ CP RM ar reieși că răspunderea penală se aplică pentru cruzimea nu față de anumite animale, dar față de orice animale. Din acest punct de vedere, nu este suficient de întemeiată ideea promovată de E.V. Bogatova: „Obiectul material al cruzimii față de animale îl reprezintă animalele

² Excepție de la această regulă o constituie ipoteza consemnată la lit.a) alin.(2) art.222¹ CP RM, care presupune săvârșirea cruzimii față de animale în prezența minorilor.

sălbatică sau cele domestice. Se au în vedere vertebratele superioare, și anume – mamiferele și păsările, atât cele adulte, cât și cele tinere. Peștii, amfibienii, reptilele, nevertebratele nu pot să reprezinte obiectul material al acestei infracțiuni” [18]. În replică, prezentăm opinia lui E.V. Bocearov: „Problema dacă, de exemplu, peștii sau reptilele, în cazul aplicării violenței asupra acestora, sunt capabile să simtă aceeași durere ca un om, a fost deja rezolvată de știință. Concluzia biologilor, bazată pe o serie de experimente inumane, este că schimbările profunde de comportament și de natură fiziologică, atestate la păstrăvul expus stimulilor externi, sunt comparabile cu cele înregistrate la mamiferele superioare” [22].

Această din urmă opinie este consonantă cu cea a lui A.A. Grișina. Autorul în cauză consideră că prin „animal”, ca obiect material al infracțiunii de cruzime față de animale, trebuie de înțeles „organismul viu care posedă capacitatea de a se mișca, de a se hrăni și, de asemenea, de a avea senzații” [28]. Or, conceptul de bunăstare a animalelor, consacrat în art.13 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene [29], recunoaște animalele ca ființe sensibile. Aceeași idee este consacrată în art.3 din Declarația Universală privind Bunăstarea Animalelor [30]. O astfel de abordare a obiectului material al infracțiunii prevăzute la art.222¹ CP RM rezultă implicit chiar din dispoziția de la alineatul (1) al acestui articol. Or, așa cum vom stabili *infra*, fapta prejudiciabilă prevăzută de această normă – tratarea cu cruzime sau torturarea animalelor – presupune cauzarea durerii sau suferinței³. Durerea sau suferința poate fi simțită doar de o ființă sensibilă, adică de o ființă care posedă sistem nervos.

În concluzie, *obiectul material* al infracțiunii prevăzute la art.222¹ CP RM îl reprezintă orice animale care posedă sistem nervos și care sunt capabile să simtă durerea sau suferința.

L.V. Avdeeva, A.P. Emelianova și L.A. Kamalieva opinează că obiectul material al infracțiunii de cruzime față de animale îl reprezintă „animalele domestice sau animalele sălbatică ținute în captivitate sau în condiții libere (inclusiv cele care se află în proprietatea subiectului infracțiunii)” [31,32]. Ne raliem acestui punct de vedere. Pentru calificarea faptei conform art.222¹ CP RM nu contează statutul sau destinația animalului care reprezintă obiectul material al infracțiunii de cruzime față de animale. Acest obiect îl pot constitui animalele: domestice sau sălbatică; utilizate în scopuri agricole, sportive, de serviciu, de laborator, de divertisment, științific, de securitate, militar etc.; care formează sau nu obiectul unor relații de tip „marfă-bani”; care au sau nu au posesor etc.

În dispoziția de la alin.(1) art.222¹ CP RM obiectul material al infracțiunii este descris în forma plurală – „animalelor”. Cu toate acestea, considerăm că art.222¹ CP RM poate fi aplicat și în cazul în care a fost tratat cu cruzime sau torturat un singur animal, cauzându-se mutilarea ori moartea lui. Cu această ocazie, este util să reproducem argumentul ce aparține lui N.Giurgiu: „Din punct de vedere sintactic, dacă folosirea singularului implică și pluralul, nu înseamnă că folosirea pluralului „excede” singularul, ci, dimpotrivă, îl implică ori de câte ori legea le disciplinează separat, atât separarea, cât și excluderea trebuind determinate explicit” [33, p.23].

În alt registru, *latura obiectivă* a infracțiunii prevăzute la art.222¹ CP RM are următoarea structură:

1) fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunea sau inacțiunea de tratare cu cruzime sau torturare a animalelor;
2) urmările prejudiciabile, și anume – durerea sau suferința cauzată animalelor (în prezența modalității normative de tratare cu cruzime a acestora) și mutilarea ori moartea animalelor (în prezența modalității normative de torturare a acestora);

3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Înainte de toate, vom analiza conținutul faptei prejudiciabile a infracțiunii specificate la art.222¹ CP RM. Această faptă prejudiciabilă cunoaște două modalități normative cu caracter alternativ⁴:

- a) tratarea cu cruzime a animalelor;
- b) torturarea animalelor.

Legiuitorul nu dezvăluie conținutul noțiunilor care desemnează aceste două modalități. Este clar că nu oricare ilegalitate, comisă asupra animalelor, se consideră tratare cu cruzime a animalelor sau torturare a lor.

³ Prin „durere” trebuie de înțeles reacția psihofiziologică a organismului, produsă ca urmare a unei puternice excitații a terminațiilor nervoase din organe sau țesuturi, exprimându-se în senzații fizice negative cu grad variat de pronunțare. La rândul său, prin „suferință” trebuie de înțeles trăirile negative profunde, condiționate de excitanți fizici sau psihici.

Cele două noțiuni – „durere” și „suferință” – sunt strâns legate între ele. Astfel, suferința fizică se poate exprima nu doar în durerea propriu-zisă, dar și în starea fizică proastă cu caracter extenuant, determinată de foame, sete, răcirea corpului etc. La suferința fizică urmează a fi raportată extenuarea nervoasă, condiționată de introducerea repetată în organism a substanțelor psihoactive.

Cât privește suferința psihică, aceasta reprezintă efectul aplicării unor factori psihogeni care influențează anume asupra psihicului, dar nu, de exemplu, asupra funcției de control-reglare a sistemului nervos.

⁴ În alin.(2) art.222¹ CP RM este utilizat greșit cuvântul „fapte”. Acest articol incriminează o singură faptă.

În consecință, ne asumăm sarcina de a stabili limita care desparte semantismul noțiunilor „tratarea cu cruzime a animalelor” și „torturarea animalelor” de semantismul noțiunilor care desemnează alte ilegalități comise asupra animalelor.

În primul rând, noțiunile „tratarea cu cruzime a animalelor” și „torturarea animalelor” desemnează un anumit tratament al animalelor. În legislația autohtonă lipsește definiția noțiunii „tratamentul animalelor”. Găsim o astfel de definiție în Legea federală nr.498-Φ3 din 27.12.2018 privind tratarea cu responsabilitate a animalelor și modificarea anumitor acte legislative ale Federației Ruse: „Tratamentul animalelor – deținerea, folosirea animalelor, desfășurarea de activități de tratament al animalelor care nu au posesori, desfășurarea altor activități prevăzute de prezenta lege federală, precum și efectuarea altor acțiuni asupra animalelor, care le afectează viața sau sănătatea” [34]. Așadar, tratamentul animalelor afectează viața sau sănătatea acestora. Pentru ca aceste valori să nu fie afectate negativ, tratamentul animalelor trebuie să se bazeze pe următoarele principii: 1) atitudinea față de animale ca față de ființe capabile să aibă emoții și să suporte durere sau suferință; 2) responsabilitatea omului pentru soarta animalului; 3) educația bazată pe o atitudine umană față de animale; 4) concordarea fundamentată științific a intereselor morale, economice și sociale ale persoanei, societății și statului.

În al doilea rând, noțiunile „tratarea cu cruzime a animalelor” și „torturarea animalelor” sunt subordonate în raport cu noțiunea mai largă – „cruzimea față de animale”. Potrivit pct.2 din proiectul Regulamentului privind întreținerea animalelor de companie și fără stăpân în municipiul Chișinău, precum și pct.3.5 din proiectul Regulamentului privind capturarea, transportarea, evidența și îngrijirea câinilor și pisicilor fără supraveghere și fără stăpân din municipiul Chișinău, prin „cruzime față de animale” se înțelege „neasigurarea condițiilor zooigienice de întreținere a animalelor, fapt care ar putea pune în pericol viața sau sănătatea lor, precum și cauzarea intenționată de dureri și suferințe animalului care nu se referă la autoapărare” [26].

În Legea României nr.205 din 26.05.2004 privind protecția animalelor [35] (în continuare – Legea României nr.205/2004) este folosită noțiunea „rău tratament”, asemănătoare cu noțiunea „cruzime față de animale”. Astfel, alin.(1) art.6 al acestei legi stabilește: „În sensul prezentei legi, prin rău tratament se înțelege comportamentul brutal, abuzul în utilizarea animalelor, supunerea animalelor la eforturi inutile, precum și neasigurarea condițiilor prevăzute la alin.(1) art.5”. Potrivit alin.(1) art.5 al Legii nr.205/2004, „deținătorii de animale au obligația de a asigura acestora, în funcție de nevoile etologice, specie, rasă, sex, vârstă și categorie de producție, următoarele: a) un adăpost corespunzător; b) hrană și apă suficiente; c) posibilitatea de mișcare suficientă; d) îngrijire și atenție; e) asistență medicală”.

După această notă de clarificare, ne întrebăm: în ce constă diferența dintre cele două modalități normative ale faptei prejudiciabile prevăzute la art.222¹ CP RM – tratarea cu cruzime a animalelor și torturarea animalelor?

Pentru a răspunde la această întrebare, vom apela la comparația cu anumite concepte care se referă la faptele săvârșite asupra persoanelor. Astfel, pe de o parte, în corespundere cu pct.23.4 al Documentului final al Reuniunii de la Viena a reprezentanților Statelor participante la CSCE [36], statele participante „vor interzice tortura și alte acte de cruzime (sublinierea ne aparține – n.a.)...”. După N.V. Borisenkova, „cruzimea ca trăsătură a faptei trebuie privită drept cauzare intenționată a unor dureri și suferințe altei persoane” [37, p.8]. În sensul alin.(3) art.166¹ CP RM, tortura constituie „orice faptă intenționată prin care se provoacă unei persoane o durere sau suferințe fizice sau psihice puternice (sublinierea ne aparține – n.a.)”. Pe de altă parte, în alin.(2) art.157 „Cruzimea față de animale” din Codul contravențional al Republicii Moldova (în continuare – CC RM) se menționează despre „aplicarea intenționată a acțiunilor ce provoacă dureri sau suferință (sublinierea ne aparține – n.a.) animalelor”.

Așadar, cruzimea față de animale presupune cauzarea acestora a unei dureri sau suferințe. Cele două modalități normative ale faptei prejudiciabile prevăzute la art.222¹ CP RM se deosebesc prin intensitatea durerii sau suferinței cauzate. În prezența modalității normative de torturare a animalelor, durerea sau suferința cauzată este puternică. Dacă însă durerea sau suferința cauzată nu este suficient de intensă pentru a fi catalogată ca expresie a torturării, atestăm cealaltă modalitate normativă a faptei prejudiciabile prevăzute la art.222¹ CP RM – tratarea cu cruzime a animalelor. De asemenea, despre această modalitate normativă trebuie să vorbim în cazul în care persistă îndoielile privind gradul de intensitate a durerii sau a suferinței cauzate animalelor.

După stabilirea deosebirii dintre cele două modalități normative ale faptei prejudiciabile prevăzute la art.222¹ CP RM, vom stabili modalitățile faptice ale tratării cu cruzime a animalelor și ale torturării animalelor⁵.

⁵ Indiferent de modalitățile faptice sub care se prezintă acțiunea sau inacțiunea de tratare cu cruzime a animalelor sau de torturare a acestora, este obligatoriu să fie stabilit că animalelor le-a fost cauzată durere sau suferință.

Modalitățile faptice ale tratării cu cruzime a animalelor și ale torturării animalelor, care se referă la acțiune, sunt reliefate de L.V. Avdeeva: torturarea animalelor, exprimată în bătaie, biciuire, smulgerea firelor de păr, strangulare, legarea membrelor; utilizarea animalelor pentru experimente care nu au un caracter științific sau provocarea lor a suferinței nejustificate în timpul unor experimente științifice; folosirea animalelor în diferite tipuri de concursuri, caracterizate prin asmuțirea lor, ca urmare animalele adesea murind sau primind răni grave (de exemplu, luptele de câini sau de cocoși); folosirea unor animale ca instrumente de răfuire asupra altora; instruirea sau dresarea animalelor, asociată cu chinuirea lor; uciderea dureroasă (de exemplu, arderea de viu); actele sexuale comise asupra animalelor; tamponarea intenționată a animalului cu automobilul etc. [31]

Ca modalități faptice ale tratării cu cruzime a animalelor și ale torturării animalelor, care se referă la inacțiune, V.N. Kitaeva și L.V. Avdeeva specifică: privarea animalelor de apă sau de hrană; privarea acestora de îngrijire, inclusiv de îngrijirea veterinară; deținerea animalelor în condiții improprii sau care nu corespund necesităților acestora; lăsarea pentru mult timp a animalelor în ploaie, zăpadă, frig, arșiță sau în alte asemenea condiții dăunătoare etc. [17, p.79; 31]. Să nu uităm că inacțiunea poate fi considerată formă a conduitei infracționale doar în cazul în care făptuitorul avea posibilitatea și obligația de a acționa. În alți termeni, în cazul inacțiunii, obiectul material al infracțiunii de cruzime față de animale poate fi doar animalul care depinde de făptuitor (de exemplu, animalul agricol, animalul domestic sau animalul sălbatic ținut în captivitate).

În altă ordine de idei, pentru a fi pasibilă de răspundere în baza art.222¹ CP RM, acțiunea sau inacțiunea de tratare cu cruzime a animalelor sau de torturare a acestora trebuie să aibă, bineînțeles, un caracter ilegal. Ilegalitatea acțiunii sau inacțiunii în cauză reiese din încălcarea prevederilor următoarelor acte normative: Legea nr.211 din 19.10.2017 privind protecția animalelor folosite în scopuri experimentale sau în alte scopuri științifice [38]; Hotărârea Guvernului nr.677 din 06.06.2008 pentru aprobarea Normei sanitar-veterinare privind protecția găinilor ouătoare [39]; Hotărârea Guvernului nr.1275 din 17.11.2008 cu privire la aprobarea Normei sanitar-veterinare privind protecția animalelor de fermă [40]; Hotărârea Guvernului nr.664 din 06.09.2012 pentru aprobarea Normei sanitar-veterinare privind cerințele de sănătate la mișcarea animalelor de circ [41]; Hotărârea Guvernului nr.793 din 22.10.2012 pentru aprobarea Normei sanitar-veterinare privind protecția și bunăstarea animalelor în timpul transportului [42]; Hotărârea Guvernului nr.369 din 12.06.2015 pentru aprobarea Normei sanitar-veterinare privind protecția animalelor în momentul uciderii [43]⁶ etc. În lipsa încălcării unei norme pe care făptuitorul era obligat să o respecte, acțiunea sau inacțiunea de tratare cu cruzime a animalelor sau de torturare nu poate atrage răspundere conform art.222¹ CP RM.

De asemenea, art.222¹ CP RM nu se aplică în ipoteza în care a existat o cauză care exclude caracterul penal al faptei. La o asemenea ipoteză se referă E.V. Bocearov: „Câinele atacă persoana care, protejându-și viața și sănătatea, îl ucide” [44]. În această ipoteză, în cazul în care animalul este folosit ca instrument de atac de către o altă persoană și sunt întrunite condițiile stabilite de art.36 CP RM, vorbim despre legitimă apărare. În cazul în care animalul acționează de sine stătător și sunt întrunite condițiile stabilite de art.38 CP RM, vorbim despre starea de extremă necesitate. De asemenea, nu se exclude ca riscul întemeiat (art.40 CP RM) și executarea ordinului sau dispoziției superiorului (art.40¹ CP RM) să reprezinte cauze care exclud caracterul penal al faptei de cruzime față de animale.

În alt context, vom vorbi despre semnele secundare ale laturii obiective a infracțiunii prevăzute la art.222¹ CP RM. Acestea nu influențează asupra calificării faptei în baza acestui articol, însă pot fi luate în considerare la individualizarea pedepsei.

De exemplu, locul săvârșirii infracțiunii analizate poate fi oricare (casa făptuitorului, stradă, parc, grădină zoologică, parc național, circ etc.). Caracteristicile unui asemenea loc sunt condiționate de statutul și destinația animalului care constituie obiectul material al infracțiunii, de statutul social și ocupațional al subiectului infracțiunii, de alte circumstanțe relevante de ordin obiectiv sau subiectiv.

⁶ Este de menționat că la etapa de dezbatere publică se află: Regulamentul privind întreținerea animalelor de companie și fără stăpân în municipiul Chișinău; Regulamentul privind capturarea, transportarea, evidența și îngrijirea câinilor și pisicilor fără supraveghere și fără stăpân din municipiul Chișinău*.

* *Dezbateri publice asupra proiectelor de „Regulament privind întreținerea animalelor de companie și fără stăpân în municipiul Chișinău” și „Regulament privind capturarea, transportarea, evidența și îngrijirea câinilor și pisicilor fără supraveghere și fără stăpân din municipiul Chișinău”*. [Accesat: 30.08.2019] Disponibil: <https://www.chisinau.md/libtdview.php?l=ro&idc=1001&id=24600&t=Informatii/Transparenta-decizionala/Dezbateri-publice/Dezbateri-publice-asupra-proiectelor-de-Regulament-privind-intretinerea-animalelor-de-companie-i-fara-stapan-in-municipiul-Chiinau-i-Regulament-privind-capturarea-transportarea-evidenta-i-ingrijirea-cainilor-i-pisicilor-fara-supraveghere-i-fara-stapan-din-municipiul-Chiinau>

Mijloacele și metodele de săvârșire a infracțiunii de cruzime față de animale prezintă un interes mai mare pentru doctrinari.

Astfel, V.N. Kitaeva distinge următoarele tipuri de mijloace de săvârșire a infracțiunii de cruzime față de animale: 1) mijloace de tăiere-înțepare (cuțit); 2) mijloace de despicare (topor, lopată); 3) mijloace de înțepare (furcă, rangă, șurubelniță); 4) mijloace de tăiere (ferăstrău); 5) arme de foc; 6) alte mijloace (funie, curea, lanț, sârmă, curent electric, foc, apă, substanțe chimice, alte animale) [45].

Același autor diferențiază tipurile de metode de săvârșire a infracțiunii de cruzime față de animale: 1) metoda mecanică (provocarea unor leziuni mecanice ale organelor vitale ale animalului cu ajutorul unor mijloace de tăiere-înțepare, de despicare, de înțepare sau de tăiere ori a unei arme de foc; lovirea animalului cu forță de diverse suprafețe; aruncarea animalului de la înălțime; utilizarea altor animale); 2) asfixiere: blocarea tractului respirator superior al animalului cu mâinile sau cu o funie; înecare; îngroparea animalului viu; compresia mecanică a plămânilor); 3) metoda chimică (otrăvire); 4) folosirea curentului electric; 5) aducerea animalului la starea de stres fizic (suprasolicitarea animalului până la epuizarea acestuia); 6) metoda combinată [46]. O abordare oarecum diferită și mai detaliată a tipurilor de metode de săvârșire a infracțiunii de cruzime față de animale aparține lui G.P. Volkova: 1) metoda chimică (otrăvirea cu substanțe toxice sau cu preparate medicinale); 2) metoda de expunere termică, care presupune utilizarea focului (ținerea animalului deasupra focului; plasarea animalului într-un cuptor încins; incendierea animalului care a fost stropit în prealabil cu un lichid inflamabil) sau a lichidelor încălzite la temperaturi ridicate; 3) metoda mecanică (asfixierea cu mâinile sau cu anumite mijloace; îngroparea animalului viu; înec; compresia corpului animalului); 4) utilizarea forței fizice (utilizarea forței musculare; aruncarea de la înălțime; lovirea de diverse obstacole sau obiecte); 5) utilizarea altor animale (asmuțirea unui animal împotriva altuia); 6) nerespectarea regulilor de alimentare, de exploatare, de întreținere (încălcarea regulilor de exploatare a animalului; alimentarea incorectă a animalului; întreținerea și transportarea inadecvată a animalului); 7) metoda combinată (asfixierea urmată fie de aplicarea de lovituri în organele vitale ale animalului, fie de tăierea gâtului acestuia; provocarea unor leziuni mecanice ale organelor vitale ale animalului cu ajutorul unor mijloace de tăiere-înțepare, de despicare, de înțepare sau de tăiere ori a unei arme de foc, urmată de arderea animalului) [47].

În context, apare întrebarea legată de posibilul concurs dintre infracțiunea prevăzută la art.222¹ CP RM, pe de o parte, și una dintre infracțiunile specificate la art.233 și 234 CP RM, pe de altă parte. Or, vânatul cu unelte sau metode nepermise constituie una dintre modalitățile normative ale infracțiunii prevăzute la art.233 CP RM. Totodată, utilizarea substanțelor explozive sau otrăvitoare ori a altor mijloace de nimicire în masă a faunei reprezintă singura metodă posibilă de săvârșire a infracțiunii prevăzute la art.234 CP RM.

Din punctul de vedere al lui B.V. Iațelenko [48, p.569-571] și R.B. Osokin [49], recurgerea, în cazul săvârșirii vânatului ilegal ori al îndeletnicirii ilegale cu pescuitul, vânatul sau cu alte exploatare ale apelor, la mijloace sau metode care cauzează animalului durere sau suferință urmează a fi calificată doar în baza normelor care incriminează astfel de fapte, fără reținerea la calificare a cruzimii față de animale.

În opinia noastră, se exclude concursul ideal dintre infracțiunile prevăzute la art.222¹ și art.233 CP RM. Noțiunea „[aplicarea de] unelte și metode nepermise” din art.233 CP RM este generică în raport cu noțiunea „tratarea cu cruzime sau torturarea animalelor” din art.222¹ CP RM. În același timp, regula este că infracțiunea absorbantă trebuie să fie mai gravă decât infracțiunea absorbită. În ipoteza analizată, această regulă se respectă în majoritatea cazurilor în care se aplică art.233 CP RM, fără a se aplica art.222¹ CP RM. Doar în unele cazuri se aplică exclusiv alin.(2) art.222¹ CP RM, fără a se aplica art.233 CP RM. Aceasta rezultă din compararea sancțiunilor de la alin.(2) art.222¹ și de la art.233 CP RM.

Se exclude concursul ideal dintre infracțiunile prevăzute la art.222¹ și la art.234 CP RM. În art.234 CP RM se utilizează noțiunea „utilizarea substanțelor explozive și otrăvitoare sau a altor mijloace de nimicire în masă a faunei”. Utilizarea unor asemenea mijloace de săvârșire a infracțiunii este interzisă de lit.p) alin.(1) art.38 al Legii nr.149 din 08.06.2006 privind fondul piscicol, pescuitul și piscicultura [50]. Pornind de la regula că infracțiunea absorbantă trebuie să fie mai gravă decât infracțiunea absorbită, se va aplica, după caz, fie doar art.222¹ CP RM, fie doar art.234 CP RM.

Infracțiunea specificată la art.222¹ CP RM este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată, după caz, din momentul: 1) producerii durerii sau suferinței animalului (în prezența modalității normative de tratare cu cruzime a animalelor); 2) mutilării sau morții animalului (în prezența modalității normative de torturare a animalelor).

⁷ Se au în vedere uneltele și metodele interzise de pct.35, 38, 39 și 41 din anexa nr.1 la Legea nr.439/1995.

Astfel, remarcăm prezența a două urmări prejudiciabile. Prima dintre aceste urmări – durerea sau suferința animalului – se atestă în prezența ambelor modalități normative ale faptei prejudiciabile prevăzute la art.222¹ CP RM. Cea de-a doua urmare prejudiciabilă – mutilarea sau moartea animalului – o atestăm doar în prezența modalității normative de torturare a animalelor.

Cu alte cuvinte, în prezența modalității normative de torturare a animalelor, vorbim despre urmarea prejudiciabilă primară (durerea sau suferința animalului) aflată în legătură de cauzalitate cu urmarea prejudiciabilă secundară (mutilarea sau moartea animalului). Dacă, în prezența modalității normative de torturare a animalelor, acestora li s-a cauzat durere sau suferință, însă, din cauze independente de voința făptuitorului, nu s-a reușit să li se cauzeze mutilarea sau moartea, calificarea se va face în baza art.27 și 222¹ CP RM.

O asemenea interpretare rezultă chiar din dispoziția de la alin.(1) art.222¹ CP RM: „Tratarea cu cruzime sau torturarea animalelor care a cauzat mutilarea ori moartea acestora”. Putem observa că între cuvintele „animalelor” și „care” lipsește virgula. Pentru comparație, prezentăm un exemplu de dispoziție incriminatoare în care este descrisă o infracțiune în care fapta prejudiciabilă presupune prezența câtorva modalități normative (ca în cazul infracțiunii prevăzute la art.222¹ CP RM), al cărei text conține o astfel de virgulă: „Marcarea, comercializarea, importarea, exportarea, transportarea sau depozitarea ilegală a marcajelor de control, falsificarea acestora, (sublinierea ne aparține – *n.a.*) care au cauzat daune în proporții mari” (alin.(2) art.185¹ CP RM)⁸. În acest exemplu, este clar că daunele în proporții mari se află în legătură cauzală cu fapta prejudiciabilă exprimată în oricare dintre modalitățile sale normative. În opoziție, în cazul dispoziției de la alin.(1) art.222¹ CP RM, lucrurile stau altfel: urmările prejudiciabile sub formă de mutilare sau moarte a animalelor se află în legătură cauzală cu fapta prejudiciabilă doar în prezența celei de-a doua modalități normative – torturarea animalelor.

Apropo, în varianta în limba rusă a alin.(1) art.222¹ CP RM, dispoziția este formulată altfel decât în varianta în limba română: „Жестокое обращение или пытки животных, (sublinierea ne aparține – *n.a.*) причинившие увечье или повлекшие смерть животных”. Din varianta rusă a alin.(1) art.222¹ CP RM ar rezulta că urmările prejudiciabile sub formă de mutilare sau moarte a animalelor se află în legătură cauzală cu fapta prejudiciabilă în prezența ambelor sale modalități normative. Totuși, în virtutea art.13 din Constituția Republicii Moldova, vom acorda prioritate variantei în limba română a alin.(1) art.222¹ CP RM.

Efectul lipsei virgulei între cuvintele „animalelor” și „care” din dispoziția de la alin.(1) art.222¹ CP RM este următorul: tratarea cu cruzime a animalelor, săvârșită pe calea acțiunii, care a cauzat mutilarea ori moartea acestora, urmează a fi calificată conform alin.(3) art.157 CC RM; tratarea cu cruzime a animalelor, săvârșită pe calea inacțiunii, care a cauzat mutilarea ori moartea acestora, urmează a fi calificată conform art.197 CP RM sau art.104 CC RM.

Care este înțelesul noțiunilor „mutilarea animalelor” și „moartea animalelor”?

Cât privește înțelesul noțiunii „moartea animalelor”, ne alăturăm următoarelor opinii: „Momentul de producere a morții animalului este marcat de încetarea completă a funcționării organismului acestuia” [51, p.60]; „Moartea unui animal – distrugerea, decesul acestuia, adică stoparea definitivă a proceselor biologice și fiziologice din organismul animalului” [52, p.13].

Referitor la noțiunea „mutilarea animalelor”, Z.A. Neznamova o definește astfel: „Mutilare – oricare deteriorare a animalului, asociată cu o lezare a integrității sale anatomice: tăierea cozii, a unui membru, extirparea ochiului etc.” [53, p.486]. În legătură cu aceeași noțiune, V.S. Miroșnicenko opinează: „Interpretarea actuală a acestei noțiuni în teoria dreptului penal și în practica de aplicare a legii penale se reduce la înțelesul de deteriorare a organismului animalului, când este lezată integritatea anatomică a acestuia. O astfel de interpretare a noțiunii în cauză nu ne permite să considerăm mutilare acel prejudiciu adus organismului animalului, când integritatea anatomică a acestuia nu este lezată (de exemplu, otrăvire, expunerea la radiație etc.)” [16, p.9-10]. Așadar, nu oricare vătămare a sănătății animalului, ci doar cea care implică pierderea unei părți a organismului animalului poate fi catalogată ca mutilare.

O asemenea interpretare a noțiunii „mutilarea animalelor” o confirmă implicit prevederile legislative referitoare la ocrotirea sănătății persoanei. De exemplu, art.3 al Legii nr.278 din 11.02.1999 privind modul de recalculare a sumei de compensare a pagubei cauzate angajaților în urma mutilării sau a altor vătămări ale sănătății în timpul exercitării obligațiilor de serviciu prevede: „Suma inițială de compensare a pagubei se calculează în conformitate cu actele normative în vigoare privind compensarea de către întreprinderi, instituții,

⁸ Exemple similare identificăm în alin.(1)-(6) art.185² CP RM.

organizații a pagubei cauzate angajaților în urma mutilării sau altor vătămări ale sănătății (sublinierea ne aparține – n.a.) în timpul exercitării obligațiilor de serviciu. Această sumă se modifică ulterior numai în cazul schimbării procentului de pierdere a capacității de muncă sau al schimbării gradului de invaliditate” [54].

Atenționăm că în alin.(3) art.157 CC RM dispoziția este formulată în felul următor: „Acțiunile specificate la alin.(1) și (2) care au avut drept urmare mutilarea sau moartea animalului”. Totodată, alin.(2) art.157 CC RM stabilește răspunderea pentru „aplicarea intenționată a acțiunilor ce provoacă dureri sau suferință animalelor”. Observăm o anumită similitudine între fapta prevăzută la alin.(3) art.157 CC RM (coroborat cu alin.(2) al acestui articol) și cea specificată la art.222¹ CP RM (în prezența modalității normative de torturare a animalelor). Totuși, există și deosebiri dintre aceste fapte:

1) în ipoteza infracțiunii specificate la art.222¹ CP RM (în prezența modalității normative de torturare a animalelor), mutilarea sau moartea animalului se află în legătură cauzală cu acțiunea sau inacțiunea ce provoacă durere sau suferință animalelor. În cazul faptei prevăzute la alin.(3) art.157 CC RM (coroborat cu alin.(2) al acestui articol), mutilarea sau moartea animalului se poate afla în legătură cauzală doar cu acțiunea ce provoacă durere sau suferință animalelor;

2) în ipoteza infracțiunii specificate la art.222¹ CP RM (în prezența modalității normative de torturare a animalelor), durerea sau suferința cauzată animalelor trebuie să fie puternică. În cazul faptei prevăzute la alin.(3) art.157 CC RM (coroborat cu alin.(2) al acestui articol), nu este obligatoriu ca durerea sau suferința cauzată animalelor să fie puternică.

Practic, este imposibil a delimita infracțiunea prevăzută la art.222¹ CP RM (în prezența modalității normative de tratare cu cruzime a animalelor), săvârșită pe calea acțiunii, de fapta prevăzută la alin.(2) art.157 CC RM. În această ipoteză, sintagma „tratarea cu cruzime” din art.222¹ CP RM nu corespunde cerințelor de accesibilitate și previzibilitate a legii, deci nu este conformă cu prevederile art.22 și 23 din Constituție. *De lege lata*, soluția este următoarea: tratarea cu cruzime a animalelor, săvârșită pe calea acțiunii, trebuie calificată în baza alin.(2) art.157 CC RM⁹. *De lege ferenda*, este imperioasă o remaniere legislativă al cărei scop ar fi disocierea precisă a sferei de aplicare a art.222¹ CP RM de sfera de aplicare a alin.(2) și (3) art.157 CC RM. În caz contrar, nesoluționarea problemei analizate ar putea duce la blocaje în practică, dar și la aplicarea mecanismului prevăzut la lit.d) alin.(2) art.65 al Legii nr.100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative: „Abrogarea intervine în următoarele cazuri: [...] pentru evitarea paralelismelor în legislație” [55].

Pe cale de consecință, propunem operarea următoarelor amendamente:

1) **dispoziția de la alin.(1) art.222¹ CP RM să fie modificată din „Tratarea cu cruzime sau torturarea animalelor care a cauzat mutilarea ori moartea acestora” în „Uciderea ilegală intenționată a animalului prin provocarea acestuia a durerii sau a suferinței evitabile¹⁰”;**

2) **dispoziția de la alin.(2) art.157 CC RM să fie modificată din „Aplicarea intenționată a acțiunilor ce provoacă dureri sau suferință animalelor” în „Provocarea ilegală intenționată a durerii sau suferinței evitabile animalului, dacă această faptă nu constituie infracțiune”;**

3) **dispoziția de la alin.(3) art.157 CC RM să fie modificată din „Acțiunile specificate la alin.(1) și (2) care au avut drept urmare mutilarea sau moartea animalului” în „Cauzarea ilegală intenționată a vătămării sănătății animalului prin provocarea acestuia a durerii sau a suferinței evitabile”.**

În altă ordine de idei, vom aborda problema privind legătura cauzală în contextul infracțiunii prevăzute la art.222¹ CP RM.

Așa cum am susținut *supra*, în cazul acestei infracțiuni, urmările prejudiciabile sub formă de mutilare sau moarte a animalelor se poate afla în legătură cauzală doar cu acțiunea sau inacțiunea de torturare a animalelor.

⁹ Nu se exclude nici aplicarea altor prevederi din art.157 CC RM: încălcarea cerințelor privind întreținerea animalelor, reglementate de legislația sanitar-veterinară, fapt ce poate periclita viața ori sănătatea acestora (alin.(1)); lăsarea în primejdie a animalului de companie sau ținerea acestuia fără hrană sau medicamentele necesare (alin.(4)); asmuțirea animalelor de companie la oameni sau la animale (alin.(10)).

¹⁰ De exemplu, potrivit pct.(2) din Preambulul la Regulamentul (CE) nr.1099/2009 al Consiliului Uniunii Europene din 24.09.2009 privind protecția animalelor în momentul uciderii, „[d]urerea, chinul sau suferința ar trebui să fie considerate ca evitabile atunci când operatorii economici sau orice altă persoană implicată în uciderea animalelor nu respectă una dintre cerințele prezentului Regulament sau utilizează practici permise fără să recurgă însă la cele mai moderne dintre acestea, provocându-le astfel animalelor, prin neglijență sau intenționat, durere, chin sau suferință”.*

* Regulamentul (CE) nr.1099/2009 al Consiliului Uniunii Europene din 24.09.2009 privind protecția animalelor în momentul uciderii. [Accesat: 29.08.2019] Disponibil: eur-lex.europa.eu/eli/reg/2009/1099/oj

În situația în care astfel de urmări prejudiciabile se află în legătură cauzală cu altfel de acțiuni sau inacțiuni, se aplică alte norme din Codul penal: lit.b) art.192² (în cazul răpirii animalelor de tracțiune, fără scop de însușire, urmate de îmbolnăvirea gravă sau pieirea animalelor răpite); lit.c) art.223 (în ipoteza încălcării cerințelor securității ecologice la proiectarea, amplasarea, construcția sau punerea în exploatare, precum și la exploatarea construcțiilor industriale, agricole, științifice sau a altor obiective de către persoanele responsabile de respectarea lor, dacă aceasta a provocat pieirea în masă a animalelor); lit.d) alin.(2) art.224 (în situația încălcării regulilor stabilite ce țin de fabricarea, importul, exportul, îngroparea, păstrarea, transportarea sau utilizarea substanțelor, materialelor și deșeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice, precum și a pesticidelor, erbicidelor sau a altor substanțe chimice, soldate cu pieirea în masă a animalelor); lit.b) alin.(1) art.225 (în cazul tăinuirii datelor sau prezentării intenționate de către o persoană cu funcție de răspundere ori de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, precum și de către o persoană juridică, a datelor neautentice despre avariile cu poluare excesivă a mediului, cu poluare radioactivă, chimică, bacteriologică sau cu alte urmări periculoase pentru viața sau sănătatea populației, precum și despre starea sănătății populației afectate de poluarea mediului, dacă aceasta a provocat din imprudență pieirea în masă a animalelor); lit.b) alin.(1) art.226 (în ipoteza eschivării sau îndeplinirii necorespunzătoare de către o persoană cu funcție de răspundere ori de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, precum și de către o persoană juridică, a obligațiilor de lichidare a consecințelor încălcărilor ecologice, dacă aceasta a provocat din imprudență pieirea în masă a animalelor) etc.

Prezintă interes poziția exprimată de L.A. Ivanova: „Uciderea rapidă, aproape nedureroasă, a unui animal nu formează componența infracțiunii de cruzime față de animale” [56]. Subscriem acestui punct de vedere. De aceea, dacă a fost cauzată mutilarea ori moartea animalelor, însă nu în rezultatul torturării acestora, lipsește temeiul aplicării art.222¹ CP RM. În această ipoteză – dacă lipsește temeiul aplicării lit.b) art.192², lit.c) art.223, lit.d) alin.(2) art.224, lit.b) alin.(1) art.225, lit.b) alin.(1) art.226 sau a altor asemenea norme din Codul penal – calificarea se poate face în baza art.197 CP RM sau art.104 CC RM.

Schimbând registrul, vom supune analizei *latura subiectivă* a infracțiunii prevăzute la art.222¹ CP RM.

Legiuitorul nu menționează forma de vinovăție în dispoziția acestui articol. Cu toate acestea, considerăm că intenția este singura formă de vinovăție posibilă în cazul infracțiunii de cruzime față de animale. Această supoziție o confirmă chiar autorii inițiativei legislative de completare a Codului penal cu art.222¹: „Acțiunea de tratare cu cruzime sau torturare a animalelor se comite cu intenție” [57]. Într-adevăr, cruzimea față de animale presupune prin definiție cauzarea intenționată a unei dureri sau suferințe acestora. Cruzimea nu poate fi o expresie a manifestării imprudenței. Fiind o expresie a conștiinței pervertite, cruzimea nu este compatibilă cu formele de manifestare a imprudenței: nepricepere; nedibăcie; nebăgarea de seamă etc. Întrucât conceptul de cruzime se referă la infracțiunea prevăzută la art.222¹ CP RM în ansamblul său, intenția trebuie manifestată nu doar față de fapta prejudiciabilă specificată în acest articol, ci și față de urmările prejudiciabile aflate în legătură cauzală cu această faptă.

Dacă în rezultatul torturării animalelor se cauzează din imprudență mutilarea ori moartea acestora, se poate aplica alin.(2) art.157 CC RM.

Nu putem susține opinia lui A.P. Kiseliova [58], A.A. Iudina și A.Iu. Kozlova [59], potrivit căreia, în cazul infracțiunii de cruzime față de animale, intenția poate fi doar directă. Infracțiunea prevăzută la art.222¹ CP RM nu este o infracțiune formală. De asemenea, scopul acestei infracțiuni nu este unul special. Drept urmare, săvârșind-o, făptuitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii de tratare cu cruzime sau torturare a animalelor, prevede urmările ei prejudiciabile sub formă de durere sau suferință cauzată animalelor (și sub formă de mutilare ori moarte a animalelor), precum și dorește sau admite, în mod conștient, survenirea acestor urmări.

Motivele infracțiunii prevăzute la art.222¹ CP RM sunt: răzbunare; ură; invidie; gelozie; interesul material; năzuința de satisfacere a necesității sexuale; motive huliganice etc. În cazul în care cruzimea față de animale este săvârșită din motive sadice, se aplică nu alin.(1) art.222¹ CP RM, dar lit.c) alin.(2) al acestui articol.

Subiectul infracțiunii prevăzute la art.222¹ CP RM este persoana fizică responsabilă care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani.

În opinia lui R.V. Sviridov, „minorii, care au atins vârsta de 14 ani, dar care nu au atins vârsta de 16 ani, trebuie să-și dea seama că manifestările de cruzime față de animale sunt inacceptabile” [60]. La rândul lor, E.R. Abdrahmanova și I.S. Saveliev consemnează: „Adesea, animalele sunt supuse unui tratament cu cruzime

de către persoanele care nu au atins vârsta de 16 ani. Prin urmare, cruzimea față de animale ar trebui inclusă în lista de componente de infracțiuni pentru care răspunderea penală survine de la vârsta de 14 ani. Or, minorii percep standardele de tratament uman al animalelor încă din copilărie. Deci, ei conștientizează caracterul și gradul de pericol social al faptei de cruzime față de animale. Aceasta este una dintre faptele care contribuie considerabil la dezvoltarea cruzimii și a înclinațiilor sadice în personalitatea infractorului. Drept urmare, este necesară suprimarea oricărei manifestări de cruzime a copilului prin consolidarea statutului acestei norme ca normă cu dublă prevenție" [61].

Lista de infracțiuni, pentru a căror săvârșire sunt pasibile de răspundere persoanele care au vârsta între 14 și 16 ani, este prezentată în alin.(2) art.21 CP RM. În mare parte, astfel de infracțiuni se caracterizează, după caz, prin: 1) frecvență sporită de săvârșire de către persoanele care au vârsta între 14 și 16 ani (de exemplu, furt, jaf, tâlhărie etc.), remarcându-se prin tabietizare, deoarece caracterul rutinier pentru toate timpurile al unor astfel de infracțiuni ne permite să considerăm că pericolul lor social este evident pentru minorii din categoria de vârstă sus-menționată; 2) gravitate deosebită sau excepțională (de exemplu, omor, viol, act terorist, banditism etc.); 3) prevalență în rândul minorilor (de exemplu, huliganismul săvârșit cu circumstanțe agravante); 4) depășire a limitei de toleranță socială pentru comportamentul deviant al adolescenților (de exemplu, acțiuni perverse, comunicarea mincinoasă cu bună știință despre actul terorist etc.).

În cazul infracțiunii prevăzute la art.222¹ CP RM ar putea să se ateste, cel mai probabil, unul dintre factorii specificați la pct.3 și 4). Însă, din cauza duratei prea scurte de aplicare a acestui articol, este încă prematur a se face o astfel de concluzie. Viitorul va demonstra dacă infracțiunea de cruzime față de animale poate fi inclusă sau nu în lista de infracțiuni pentru a căror săvârșire sunt pasibile de răspundere persoanele care au vârsta între 14 și 16 ani.

Persoana juridică nu poate fi subiect al infracțiunii prevăzute la art.222¹ CP RM. Însă, așa cum remarcă cu drept cuvânt E.R. Abdrahmanova și I.S. Saveliev, „persoanele juridice pot apărea, deseori, în calitate de organizatori ai cruzimii față de animale (de exemplu, asociațiile de coproprietari în condominiu, restaurantele etc.” [61]

În altă ordine de idei, răspunderea se agravează conform lit.a) alin.(2) art.222¹ CP RM în cazul în care cruzimea față de animale este săvârșită *în public sau în prezența minorilor*.

Relativ la ipoteza cruzimii față de animale săvârșite în public, agravarea răspunderii penale este justificată datorită faptului că făptuitorul nu se mulțumește să manifeste oarecum cruzimea față de animale. El are intenția de a demonstra altora cruzimea pe care o manifestă față de animale, etalându-și astfel perversitatea fără a se neliniști de percepția altora.

Situațiile tipizate, care reprezintă modul public de comitere a infracțiunii, sunt nominalizate în art.131 CP RM: a) într-un loc care, prin natura sau destinația lui, este întotdeauna accesibil publicului, chiar dacă în momentul săvârșirii faptei în acel loc nu era prezentă nicio persoană, dar făptuitorul își dădea seama că fapta ar putea ajunge la cunoștința publicului; b) în orice alt loc accesibil publicului dacă în momentul săvârșirii faptei erau de față două sau mai multe persoane; c) într-un loc inaccesibil publicului, cu intenția însă ca fapta să fie auzită sau văzută, dacă aceasta s-a produs față de două sau mai multe persoane; d) într-o adunare sau reuniune de mai multe persoane, cu excepția reuniunilor care pot fi considerate cu caracter familial, datorită naturii relațiilor dintre persoanele participante; e) prin orice mijloace recurgând la care făptuitorul își dădea seama că fapta ar putea ajunge la cunoștința publicului.

Situația tipizată descrisă la lit.e) art.131 CP RM se referă, printre altele, la publicarea de către cel care a comis cruzimea față de animale a imaginilor sau clipurilor video cu privire la infracțiunea pe care a comis-o. În acest context, este de menționat că alin.(9) art.157 CC RM stabilește răspunderea pentru îndemnarea publică la cruzime față de animale sau justificarea acesteia. Nu oricare infracțiune de cruzime față de animale, săvârșită în public, implică îndemnarea publică la cruzime față de animale sau justificarea acesteia. Drept urmare, aplicarea lit.a) alin.(2) art.222¹ CP RM (în ipoteza de săvârșire a cruzimii față de animale în public) nu exclude reținerea la calificare a alin.(9) art.157 CC RM.

În alt registru, vom identifica răspunsul la următoarea întrebare: care este criteriul de delimitare între infracțiunea specificată la lit.a) alin.(2) art.222¹ CP RM (în ipoteza de săvârșire a acestei infracțiuni în public) și infracțiunea de huliganism (art.287 CP RM)? Or, huliganismul este o infracțiune săvârșită în public. Totodată, tratarea cu cruzime sau torturarea animalelor care a cauzat mutilarea ori moartea acestora poate apărea ca expresie fie a încălcării grosolane a ordinii publice și a exprimării unei vădite lipse de respect față de societate,

fie a cinismului sau obrăzniciei deosebite. Prin prisma acestei constatări, putem oare postula că fapta specificată la lit.a) alin.(2) art.222¹ CP RM (în ipoteza de săvârșire a acestei infracțiuni în public) ar putea fi absorbită de infracțiunea de huliganism? Așa cum am afirmat anterior, regula este că infracțiunea absorbantă (cum este, în cazul nostru, infracțiunea de huliganism) nu poate avea un grad prejudiciabil mai redus decât cel al infracțiunii absorbite. Comparând sancțiunea de la alin.(2) art.222¹ CP RM cu sancțiunea de la art.287 CP RM, se poate susține că infracțiunea de huliganism prevăzută la alin.(2) sau (3) art.287 CP RM absoarbe fapta specificată la lit.a) alin.(2) art.222¹ CP RM (în ipoteza de săvârșire a acestei infracțiuni în public). Cât privește infracțiunea de huliganism prevăzută la alin.(1) art.287 CP RM, în acest caz sancțiunile normelor comparate sunt aproximativ aceleași. De aceea, în această ipoteză se aplică fie doar lit.a) alin.(2) art.222¹ CP RM, fie doar alin.(1) art.287 CP RM. În orice caz, nu este admisibilă aplicarea ambelor aceste norme.

Privitor la cruzimea față de animale săvârșită în prezența minorilor, suntem de acord cu argumentele autorilor care consideră oportună agravarea răspunderii într-o asemenea ipoteză.

S.T. Iksatova exprimă următorul punct de vedere referitor la pericolul pentru minori al săvârșirii cruzimii față de animale în prezența acestora: „Întrucât nu poate fi evaluată adecvat, cruzimea capătă un caracter stabil și se transformă treptat într-o trăsătură a personalității, ceea ce contribuie ulterior la săvârșirea altor acte antisociale, generează agresivitate, violență și vandalism, precum și poate facilita interesul minorului pentru modul criminal de viață” [62]. A.N. Șaglanov susține: „Chiar dacă un copil obișnuit nu denotă tendință spre violență, chinuirea unui animal văzută accidental de către el este suficientă pentru a cauza traume ireparabile psihicului său și pentru a-i determina viitoarele fapte” [63].

Sintagma „în prezența minorilor” din dispoziția de la lit.a) alin.(2) art.222¹ CP RM arată că infracțiunea de cruzime față de animale trebuie să fie conștientizată, înțeleasă adecvat de către victima minoră. Doar în prezența acestei condiții săvârșirea infracțiunii de cruzime față de animale poate avea un efect negativ asupra victimei minore. Drept urmare, sprijinim poziția exprimată de O.M. Aliohina: „Minorul poate avea o vârstă care nu-i permite să conștientizeze ceea ce se întâmplă (de exemplu, până la un an) sau poate să nu aibă capacitatea de a înțelege ceea ce se întâmplă din cauza prezenței unei boli mintale, a unei dizabilități etc. În asemenea cazuri, circumstanța agravantă analizată lipsește” [64].

Aplicarea lit.a) alin.(2) art.222¹ CP RM (în ipoteza de săvârșire a acestei infracțiuni în prezența minorilor) exclude aplicarea suplimentară a alin.(1) art.90¹ CC RM, care stabilește răspunderea pentru „difuzarea informației publice cu impact negativ asupra minorilor și/sau încălcarea legislației privind protecția minorilor de impactul negativ al informației publice, altele decât cele prevăzute la alin.(2)¹¹”.

În cazul în care cruzimea față de animale săvârșită în prezența minorilor este însoțită sau urmată de instigarea minorilor la săvârșirea infracțiunii de cruzime față de animale, calificarea trebuie făcută în baza art.208 și 222¹ CP RM.

În virtutea prevederii de la alin.(2) art.77 CP RM, circumstanța agravantă „săvârșirea infracțiunii în prezența minorilor” (lit.g) alin.(1) art.77 CP RM) nu trebuie luată în considerare la stabilirea pedepsei pentru infracțiunea specificată la lit.a) alin.(2) art.222¹ CP RM (în ipoteza de săvârșire a acestei infracțiuni în prezența minorilor).

În altă privință, răspunderea se agravează conform lit.b) alin.(2) art.222¹ CP RM în cazul în care infracțiunea de cruzime față de animale este săvârșită *de o persoană responsabilă de îngrijirea, protecția și bunăstarea animalelor, de dresarea sau de acordarea asistenței medicale veterinare*.

În ipoteza examinată, efectul agravant al circumstanței, în a cărei prezență este comisă infracțiunea, este condiționat de calitatea specială a subiectului infracțiunii. Subiectului în cauză îi revine obligația de îngrijire, de protecție, de asigurare a bunăstării animalelor, de dresare sau de acordare a asistenței medicale veterinare acestora. Abuzând de statutul profesional pe care îl posedă, subiectul infracțiunii decide să nu îndeplinească astfel de obligații, tratând cu cruzime sau torturând animalele ce depind de el, cauzând mutilarea ori moartea acestora. Un alt factor care justifică agravarea răspunderii în această ipoteză este că, în cazul animalului ce se află în posesia unei persoane, subiectul infracțiunii profită de încrederea pe care i-a acordat-o persoana respectivă.

Pentru aplicarea răspunderii în baza lit.b) alin.(2) art.222¹ CP RM, este obligatoriu de fiecare dată să fie stabilit că subiectul infracțiunii era responsabil de îngrijirea, protecția și bunăstarea animalelor, de dresarea sau de acordarea asistenței medicale veterinare. În alți termeni, la calificarea faptei este necesar a se determina

¹¹ Alineatul (2) art.90¹ CC RM prevede răspunderea pentru „difuzarea informației publice și/sau săvârșirea unor fapte îndreptate spre propagarea prostituției, pedofiliei sau pornografiei”.

cu precizie: care anume prevedere normativă, prin care subiectului i se stabilește o asemenea responsabilitate, a fost încălcată de către acesta? Era oare obligat subiectul să asigure respectarea respectivei prevederi normative?

În fine, răspunderea se agravează conform lit.c) alin.(2) art.222¹ CP RM în cazul în care infracțiunea de cruzime față de animale este săvârșită *din motive sadice*.

Cruzimea față de animale nu întotdeauna este generată de motive sadice. Așa cum am menționat *supra*, această infracțiune poate avea la bază și alte motive: răzbunare; ură; invidie; gelozie; interesul material; năzuința de satisfacere a necesității sexuale; motive huliganice etc. Motivele sadice se deosebesc de toate celelalte motive, atestând pericolozitatea socială sporită a făptuitorului. Tratarea cu cruzime sau torturarea animalelor care a cauzat mutilarea ori moartea acestora, săvârșită din motive sadice, constituie dovada unei adânci pervertiri a conștiinței făptuitorului.

Cruzimea față de animale, săvârșită din motive sadice, reprezintă una dintre manifestările extreme ale sadismului. În acest caz, plăcerea și satisfacția sunt atinse pe calea tratării cu cruzime sau a torturării animalului, fiind cauzată mutilarea ori moartea acestuia. Nu este exclus ca cruzimea față de animale, săvârșită din motive sadice, să reprezinte o repetiție *sui generis* pentru comiterea în viitor a unor infracțiuni mai grave: omorul săvârșit din motive sadice (lit.j) alin.(2) art.145 CP RM); vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, săvârșită din motive sadice (lit.e) alin.(2) art.151 CP RM); vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății, săvârșită din motive sadice (lit.f) alin.(2) art.152 CP RM); violul săvârșit din motive sadice (lit.f) alin.(2) art.171 CP RM); acțiunile violente cu caracter sexual, săvârșite din motive sadice (lit.g) alin.(2) art.172 CP RM).

În sensul lit.c) alin.(2) art.222¹ CP RM, motivele sadice reprezintă imboldul generat de tendința anormală (dar în limitele responsabilității) spre cruzime, o plăcere bolnăvicioasă de a vedea suferind animalul, care reprezintă obiectul material al infracțiunii, sau de a-i pricinui suferințe.

Sadismul în raport cu animalele se poate exprima în două forme: 1) sadismul sexual, care se exprimă în obținerea excitației sau a satisfacției sexuale în rezultatul tratării cu cruzime sau al torturării animalelor; 2) sadismul non-sexual, care presupune obținerea altei plăceri decât cea sexuală în rezultatul tratării cu cruzime sau al torturării animalelor. Această diferențiere a formelor sadismului nu influențează asupra calificării faptei în baza lit.c) alin.(2) art.222¹ CP RM, însă poate fi luată în considerare la individualizarea pedepsei.

Concluzii

Făcând parte din grupul de infracțiuni contra sănătății publice și conviețuirii sociale, infracțiunea prevăzută la art.222¹ CP RM se încadrează în tipul de infracțiuni care aduc atingere unor relații de conviețuire socială. Obiectul juridic special al infracțiunii în cauză îl formează relațiile sociale cu privire la atitudinea umană față de animale. De regulă, infracțiunea prevăzută la art.222¹ CP RM nu are victimă. În toate cazurile infracțiunea analizată are obiect material. Acest obiect îl reprezintă orice animale care posedă sistem nervos și care sunt capabile să simtă durerea sau suferința.

Cele două modalități normative ale faptei prejudiciabile prevăzute la art.222¹ CP RM se deosebesc prin intensitatea durerii sau suferinței cauzate. În prezența modalității normative de torturare a animalelor, durerea sau suferința cauzată este puternică. În caz contrar, atestăm cealaltă modalitate normativă a faptei prejudiciabile prevăzute la art.222¹ CP RM – tratarea cu cruzime a animalelor. În cazul infracțiunii specificate la art.222¹ CP RM, remarcăm prezența a două urmări prejudiciabile. Prima dintre aceste urmări – durerea sau suferința animalului – se atestă în prezența ambelor modalități normative ale faptei prejudiciabile prevăzute la art.222¹ CP RM. Cea de-a doua urmare prejudiciabilă – mutilarea sau moartea animalului – o atestăm doar în prezența modalității normative de torturare a animalelor. Nu oricare vătămare a sănătății animalului, ci doar cea care implică pierderea unei părți a organismului animalului poate fi catalogată ca mutilare.

Este exclus concursul ideal dintre infracțiunea prevăzută la art.222¹ CP RM, pe de o parte, și una dintre infracțiunile specificate la art.233 și 234 CP RM, pe de altă parte. Tratarea cu cruzime a animalelor, săvârșită pe calea acțiunii, trebuie calificată în baza alin.(2) art.157 CC RM; tratarea cu cruzime a animalelor, săvârșită pe calea acțiunii, care a cauzat mutilarea ori moartea acestora, urmează a fi calificată conform alin.(3) art.157 CC RM; tratarea cu cruzime a animalelor, săvârșită pe calea inacțiunii, care a cauzat mutilarea ori moartea acestora, urmează a fi calificată conform art.197 CP RM sau art.104 CC RM. Dacă a fost cauzată mutilarea ori moartea animalelor, însă nu în rezultatul torturării acestora, lipsește temeiul aplicării art.222¹ CP RM. În această ipoteză – dacă lipsește temeiul aplicării lit.b) art.192², lit.c) art.223, lit.d) alin.(2) art.224, lit.b) alin.(1) art.225, lit.b) alin.(1) art.226 sau a altor asemenea norme din Codul penal – calificarea se face în baza art.197 CP RM sau art.104 CC RM.

Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art.222¹ CP RM se caracterizează prin intenție directă sau indirectă. Dacă în rezultatul torturării animalelor se cauzează din imprudență mutilarea ori moartea acestora, se poate aplica alin.(2) art.157 CC RM. Motivele infracțiunii prevăzute la art.222¹ CP RM sunt: răzbunare; ură; invidie; gelozie; interesul material; năzuința de satisfacere a necesității sexuale; motive huliganice etc. În cazul în care cruzimea față de animale este săvârșită din motive sadice, se aplică nu alin.(1) art.222¹ CP RM, dar lit.c) alin.(2) al acestui articol. Subiectul infracțiunii prevăzute la art.222¹ CP RM este persoana fizică responsabilă care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani.

Aplicarea lit.a) alin.(2) art.222¹ CP RM (în ipoteza de săvârșire a cruzimii față de animale în public) nu exclude reținerea la calificare a alin.(9) art.157 CC RM. Infracțiunea de huliganism prevăzută la alin.(2) sau (3) art.287 CP RM absoarbe fapta specificată la lit.a) alin.(2) art.222¹ CP RM (în ipoteza de săvârșire a acestei infracțiuni în public). Cât privește infracțiunea de huliganism prevăzută la alin.(1) art.287 CP RM, în acest caz sancțiunile normelor comparate sunt aproximativ aceleași. De aceea, în această ipoteză se aplică fie doar lit.a) alin.(2) art.222¹ CP RM, fie doar alin.(1) art.287 CP RM. În cazul în care cruzimea față de animale săvârșită în prezența minorilor este însoțită sau urmată de instigarea minorilor la săvârșirea infracțiunii de cruzime față de animale, calificarea trebuie făcută în baza art.208 și 222¹ CP RM. Pentru aplicarea răspunderii în baza lit.b) alin.(2) art.222¹ CP RM, este obligatoriu de fiecare dată să fie stabilit că subiectul infracțiunii era responsabil de îngrijirea, protecția și bunăstarea animalelor, de dresarea sau de acordarea asistenței medicale veterinare. În sensul lit.c) alin.(2) art.222¹ CP RM, motivele sadice reprezintă imboldul generat de tendința anormală (dar în limitele responsabilității) spre cruzime, o plăcere bolnăvicioasă de a vedea suferind animalul, care reprezintă obiectul material al infracțiunii, sau de a-i pricinui suferințe.

Bibliografie:

1. Legea nr.157 din 26.07.2018 pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova nr.985/2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.347-357.
2. Legea nr.439 din 27.04.1995 a regnului animal. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr.62-63.
3. *Notă informativă la proiectul de lege pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18 aprilie 2002*. [Accesat: 27.08.2019] Disponibil: <http://parlament.md/Законодательныйпроцесс/Проектдеацтеlegislative/tabid/61/LegislativId/4257/language/ro-RO/Default.aspx>
4. *European Convention for the Protection of Animals kept for Farming Purposes*. [Accesat: 29.08.2019] Disponibil: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/087>
5. *European Convention for the Protection of Animals for Slaughter*. [Accesat: 29.08.2019] Disponibil: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/102>
6. *European Convention for the Protection of Vertebrate Animals used for Experimental and Other Scientific Purposes*. [Accesat: 29.08.2019] Disponibil: <https://rm.coe.int/168007a67b>
7. *European Convention for the Protection of Pet Animals*. [Accesat: 29.08.2019] Disponibil: www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/125
8. *European Convention for the Protection of Animals during International Transport*. [Accesat: 29.08.2019] Disponibil: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/065>
9. *Directiva 98/58/CE a Consiliului Uniunii Europene din 20.07.1998 privind protecția animalelor de fermă*. [Accesat: 29.08.2019] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:31998L0058>
10. *Directiva 1999/22/CE a Consiliului Uniunii Europene din 29.03.1999 privind animalele sălbatice din grădini zoologice*. [Accesat: 29.08.2019] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:31999L0022>
11. *Directiva 2010/63/UE a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene din 22.09.2010 privind protecția animalelor utilizate în scopuri științifice*. [Accesat: 29.08.2019] Disponibil: eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32010L0063
12. *Regulamentul (CE) nr.1099/2009 al Consiliului Uniunii Europene din 24.09.2009 privind protecția animalelor în momentul uciderii*. [Accesat: 29.08.2019] Disponibil: eur-lex.europa.eu/eli/reg/2009/1099/oj
13. *Regulamentul (UE) nr.576/2013 al Parlamentului European și al Consiliului Uniunii Europene din 12.06.2013 privind circulația necomercială a animalelor de companie și de abrogare a Regulamentului (CE) nr.998/2003*. [Accesat: 29.08.2019] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0576>
14. RANDOUR, M.L. *What We Know about the Link between Animal Abuse and Human Violence*. [Accesat: 27.08.2019] Disponibil: <http://www.21stcenturycares.org/links.htm>
15. LEVITT, L., PATRONEK, G., GRISSO, TH. *Animal Maltreatment: Forensic Mental Health Issues and Evaluations*. New York: Oxford University Press, 2015. 400 p. ISBN 978-0-19-936090-1
16. МИРОШНИЧЕНКО, В.С. *Жестокое обращение с животными (уголовно-правовые и криминологические аспекты) / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук*. Москва, 2013. 30 с.

17. КИТАЕВА, В.Н. *Животные и преступления: уголовно-правовое и криминалистическое исследование*. Иркутск: БГУЭП, 2010. 282 с. ISBN 978-5-7253-2122-7
18. БОГАТОВА, Е.В. Ответственность за жестокое обращение с животными. В: *Вестник Московского университета МВД России*, 2008, № 11, с.71-73. ISSN 2073-0454
19. МАЛИНОВСКИЙ, А.А. Вред как юридическая категория. В: *Юрист*, 2006, № 2, с.4-7. ISSN 1812-3929
20. ОСОКИН, Р.Б., ЧИБИЗОВ, А.В. К вопросу о предмете жестокого обращения с животными. В: *Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки*, 2011, Том 101, № 9, с.361-365. ISSN 1810-0201
21. ФИЛАТОВА, Н.Ю. Общественная нравственность как объект в составе преступления, предусмотренном статьей 245 УК РФ. В: *Уголовная политика и правоприменительная практика. Сборник статей по материалам IV Всероссийской научно-практической конференции*. Санкт-Петербург: Петрополис, 2016, с.353-358. ISBN 978-5-9676-0825-4
22. БОЧАРОВ, Е.В. Объект и предмет состава жестокого обращения с животными. В: *Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки*, 2013, № 11, с.405-409. ISSN 1810-0201
23. МАСЛОВА, А.В. Проблемы привлечения к уголовной ответственности за жестокое обращение с животными. В: *Молодой ученый*, 2017, № 5, с.294-296. ISSN 2072-0297
24. *Terrestrial Animal Health Code*. [Accesat: 29.08.2019] Disponibil: https://www.oie.int/en/standard-setting/terrestrial-code/access-online/?htmfile=chapitre_aw_introduction.htm
25. *The OIE definition of animal welfare*. [Accesat: 29.08.2019] Disponibil: <https://www.oie.int/en/animal-welfare/animal-welfare-at-a-glance/>
26. *Dezbateri publice asupra proiectelor de „Regulament privind întreținerea animalelor de companie și fără stăpân în municipiul Chișinău” și „Regulament privind capturarea, transportarea, evidența și îngrijirea câinilor și pisicilor fără supraveghere și fără stăpân din municipiul Chișinău”*. [Accesat: 30.08.2019] Disponibil: <https://www.chisinau.md/libtdview.php?l=ro&idc=1001&id=24600&t=/Informatii/Transparenta-decizionala/Dezbateri-publica-asupra-proiectelor-de-Regulament-privind-intretinerea-animalelor-de-companie-i-fara-stapan-in-municipiul-Chiinau-i-Regulament-privind-capturarea-transportarea-evidenta-i-ingrijirea-cainilor-i-pisicilor-fara-supraveghere-i-fara-stapan-din-municipiul-Chiinau>
27. СЕМЕНОВ, К.П. К вопросу об объекте преступления, предусмотренного ст.245 УК РФ «Жестокое обращение с животными». В: *Уголовное законодательство: вчера, сегодня, завтра (памяти профессора С.Ф. Кравцова)*. Материалы ежегодной всероссийской научно-практической конференции. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский университет МВД России, 2017, с.149-154.
28. ГРИШИНА, А.А. Уголовная ответственность за жестокое обращение с животными. В: *Современные научные исследования и разработки*, 2018, Т.2, № 11, с.847-849. ISSN 2415-8402
29. *Versiune consolidată a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene*. [Accesat: 29.08.2019] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT>
30. *Universal Declaration on Animal Welfare (UDAW)*. [Accesat: 31.08.2019] Disponibil: <https://www.globalanimallaw.org/database/universal.html>
31. АВДЕЕВА, Л.В. Уголовно-правовая характеристика жестокого обращения с животными. В: *Вестник РГГУ. Серия «Экономика. Управление. Право»*, 2013, №3, с.232-240. ISSN 2073-6304
32. ЕМЕЛЬЯНОВА А.П., КАМАЛИЕВА, Л.А. Ответственность за жестокое обращение с животными. В: *Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук*, 2016, № 4-4, с.40-41. ISSN 2073-0071
33. GIURGIU, N. *Legea penală și infracțiunea (doctrină, legislație, practică judiciară)*. Iași: Gama, 1996. 446 p. ISBN 973-96339-0-0
34. *Федеральный закон от 27 декабря 2018 г. № 498-ФЗ «Об ответственном обращении с животными и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации»*. [Accesat: 27.08.2019] Disponibil: <https://rg.ru/2018/12/29/fz-498-dok.html>
35. Legea României nr.205 din 26.05.2004 privind protecția animalelor. În: *Monitorul Oficial al României*, 2004, nr.531.
36. Documentul final al Reuniunii de la Viena a reprezentanților Statelor participante la CSCE. În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte. Vol.I*. Chișinău: Moldpres, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, p.202-206. ISBN 9975-73-022-1
37. БОРИСЕНКОВА, Н.В. *Уголовно-правовая оценка жестокости / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук*. Москва, 2005. 29 с.
38. Legea nr.211 din 19.10.2017 privind protecția animalelor folosite în scopuri experimentale sau în alte scopuri științifice. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.1-6.
39. Hotărârea Guvernului nr.677 din 06.06.2008 pentru aprobarea Normei sanitar-veterinare privind protecția găinilor ouătoare. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.106.
40. Hotărârea Guvernului nr.1275 din 17.11.2008 cu privire la aprobarea Normei sanitar-veterinare privind protecția animalelor de fermă. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.210.
41. Hotărârea Guvernului nr.664 din 06.09.2012 pentru aprobarea Normei sanitar-veterinare privind cerințele de sănătate la mișcarea animalelor de circ. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.190-192.

42. Hotărârea Guvernului nr.793 din 22.10.2012 pentru aprobarea Normei sanitar-veterinare privind protecția și bunăstarea animalelor în timpul transportului. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.222-227.
43. Hotărârea Guvernului nr.369 din 12.06.2015 pentru aprobarea Normei sanitar-veterinare privind protecția animalelor în momentul uciderii. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2015, nr.150-159.
44. БОЧАРОВ, Е.В. Объективная сторона состава жестокого обращения с животными. В: *Социально-экономические явления и процессы*, 2013, № 8, с.155-159. ISSN 1819-8813
45. КИТАЕВА, В.Н. Криминалистическая характеристика жестокого обращения с животными. В: *Сибирские уголовно-процессуальные и криминалистические чтения*, 2015, № 1, с.127-134. ISSN 2411-6122
46. КИТАЕВА, В.Н. Некоторые аспекты противодействия жестокому обращению с животными. В: *Всероссийский криминологический журнал*, 2016, Т.10, № 3, с.568-578. ISSN 2500-1442
47. ВОЛКОВА, Г.П. Криминалистическая характеристика жестокого обращения с животными. В: *Вестник Московского университета МВД России*, 2015, № 4, с.151-153. ISSN 2073-0454
48. *Уголовное право России. Части Общая и Особенная* / Под ред. А.И. Рагога. Москва: Проспект, 2012. 728 с. ISBN 978-5-392-02655-5
49. ОСОКИН, Р.Б. Отграничение жестокого обращения с животными от преступлений и правонарушений, смежных с ним по составу. В: *Вестник Московского университета МВД России*, 2014, № 2, с.91-97. ISSN 2073-0454
50. Legea nr.149 din 08.06.2006 privind fondul piscicol, pescuitul și piscicultura. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr.126-130.
51. МИРОШНИЧЕНКО, В.С. *Жестокое обращение с животными (уголовно-правовые и криминологические аспекты)* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2013. 218 с.
52. СВИРИДОВ, Р.В. *Жестокое обращение с животными: уголовно-правовая квалификация и отграничение от иных правонарушений* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2019. 250 с.
53. *Уголовное право. Особенная часть* / Отв. ред. И.Я. Козаченко, Г.П. Новоселов. Москва: Норма-Инфра•М, 1998. 768 с. ISBN 5-89123-134-4
54. Legea nr.278 din 11.02.1999 privind modul de recalculare a sumei de compensare a pagubei cauzate angajaților în urma mutilării sau a altor vătămări ale sănătății în timpul exercitării obligațiilor de serviciu. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1999, nr.24-25.
55. Legea nr.100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.7-17.
56. ИВАНОВА, Л.А. Запрет жестокого обращения с животными и принцип гуманности. В: *Публичное и частное право*, 2016, № 3, с.206-217. ISSN 2073-8501
57. *Proiectul de Lege pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18 aprilie 2002. Sinteza obiecțiilor și propunerilor.* [Accesat: 30.08.2019] Disponibil: www.justice.gov.md/public/files/2018/transparența_in_procesul_decizional/iunie/7/SO_P985.pdf
58. КИСЕЛЕВА, А.П. Уголовно-правовая ответственность за жестокое обращение с животными. В: *Via scientiarum – Дорога знаний*, 2016, № 3, с.61-66. ISSN 2306-5362
59. ЮДИНА, А.А., КОЗЛОВА, А.Ю. Уголовная ответственность за жестокое обращение с животными: проблемы и перспективы. В: *Современная юриспруденция: актуальные вопросы, достижения и инновации. Сборник статей XIX Международной научно-практической конференции.* Пенза: Наука и Просвещение, 2019, с.179-182. ISBN 978-5-907204-38-6
60. СВИРИДОВ, Р.В. К вопросу о субъекте преступления, предусмотренного ст.245 УК РФ. В: *Евразийская адвокатура*, 2019, № 2, с.83-86. ISSN 2304-9839
61. АБДРАХМАНОВА, Е.Р., САВЕЛЬЕВ, И.С. Юридическая ответственность за жестокое обращение с животными: проблемы и перспективы. В: *Бизнес в законе. Экономико-юридический журнал*, 2015, № 2, с.76-79. ISSN 2310-7030
62. ИКСАТОВА, С.Т. Привлечение к уголовной ответственности за жестокое обращение с животными. В: *Вестник Читинского государственного университета*, 2010, № 7, с.50-54. ISSN 2071-7938
63. ШАГЛАНОВ, А.Н. Вивисекция и жестокое обращение с животными: за гранью гуманизма, права и добра. В: *Наука и современность*, 2011, № 13-3, с.240-246.
64. АЛЕХИНА, О.М. Животные как предмет правовой охраны: вопросы законодательства и практики его применения. В: *Вестник Московского университета МВД России*, 2018, № 6, с.64-68. ISSN 2073-0454

Date despre autori:

Serghei BRÎNZA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: drept.penal.usm@gmail.com

Vitalie STATI, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: stativitalie71@gmail.com

Prezentat la 09.09.2019